

Agendapunt AB Veiligheidsregio Utrecht

Datum vergadering	28 maart 2022
Agendapunt	07 Inzet crisisorganisatie bij digitale verstoring AB20220328-07
Portefeuillehouder DB	De heer Backhuijs
Directielid	De heer Luchtenburg
Bijlagen	A. Bestuurlijke Netwerkaart Cybersecurity B. Aandachtskaart Cybergevolgbestrijding VRU

Besluit

Het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Utrecht besluit:

1. onderdelen van de regionale crisisorganisatie, op verzoek van een gemeente, structureel ter beschikking te stellen in het kader van ondersteuning aan gemeenten, indien zij getroffen wordt door een digitale verstoring;
2. in te stemmen met de financiële consequenties van dit voorstel op basis van solidariteit.

Toelichting

Op 7 februari 2022 is het algemeen bestuur geïnformeerd over zowel de cyberveiligheid en -waakzaamheid van de eigen organisatie, als de rol van de veiligheidsregio in het geheel van actoren bij digitale ontwrichtingen. Ook door de recente gebeurtenissen bij de hack van gemeenten Lochem en Hof van Twente doet de vraag zich voor in welke hoedanigheid gemeenten ondersteund kunnen worden door de regionale crisisorganisatie indien zij te maken krijgen met een digitale verstoring¹. In de afgelopen periode zijn hierover bij verschillende veiligheidsregio's, waaronder de VRU, vragen binnen gekomen. De ervaring leert dat de impact van een hack dermate groot is voor een gemeentelijke organisatie dat er behoefte is aan ondersteuning van de regionale crisisorganisatie².

In de BAC Crisisbeheersing en Risicobeheersing zijn er daarnaast zorgen geuit over de rol van burgemeester indien de gemeentelijke organisatie gehackt wordt. De BAC ziet graag dat gemeenten zo goed mogelijk worden bijgestaan indien de gemeentelijke organisatie te maken krijgt met een digitale verstoring. Er is een voorstel uitgewerkt hoe de regionale crisisorganisatie kan ondersteunen bij een digitale verstoring binnen een gemeentelijke organisatie. Als kanttekening wordt meegegeven dat mochten er meerdere gemeenten getroffen worden en er is tegelijkertijd sprake van maatschappelijke ontwrichting, de capaciteit van de VRU allereerst wordt ingezet ten behoeve van bestrijding van deze maatschappelijke ontwrichting. Daar ligt de kerntaak van de VRU. In overleg met het dagelijks bestuur wordt bezien hoe de (overige) schaarse middelen kunnen worden ingezet bij gemeenten.

Digitale verstoringen

Indien er door toedoen van een digitale verstoring een maatschappelijke ontwrichting ontstaat, of dreigt te ontstaan, kan er door de regionale crisisorganisatie opgeschaald³ worden in de GRIP-structuur. Onder het bevoegd gezag van de burgemeester of de voorzitter veiligheidsregio worden maatregelen getroffen om de – dreigende – crisis te beheersen en de effecten te minimaliseren. De veiligheidsregio is verantwoordelijk voor de bestrijding van branden, rampen en crises, zoals is opgenomen in artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's. Deze rol is in de basis niet anders in het geval van cyber of bijvoorbeeld stroomuitval. De veiligheidsregio heeft een rol in deze gevolgbestrijding en betreft voor de aanpak specifieke externe expertise bij de crisisteams. Voor cybergevolgbestrijding is dit complex omdat de oorzaak vaak ligt in een functionele organisatie die zelf verantwoordelijk is voor het aanpakken van de oorzaak.

Echter is het voorstelbaar dat de gemeentelijke organisatie getroffen wordt door een hackaanval. Dit heeft het mogelijke gevolg dat de gemeentelijke dienstverlening stagneert of niet naar behoren functioneert. Dit hoeft niet meteen te leiden tot

¹ Een digitale verstoring is een verstoring van een digitaal (ICT) systeem, onbedoeld, moedwillig of door een fout, met invloed op de betrouwbaarheid en/of bereikbaarheid van een gedigitaliseerd proces, (informatie)systeem of informatiedienst, waardoor de dienstverlening niet meer, of nauwelijks, functioneert.

² Specifiek als in leiding & coördinatie, informatiemanagement en (crisis)communicatie.

³ Indien de situatie daarvoor leent is het ook mogelijk om flexibel op te schalen, zoals beschreven in het RCP 2021-2023.

een maatschappelijke ontzetting waarbij de effecten in de samenleving bestreden moeten worden. Het ligt dan ook niet meteen voor de hand om voor dit soort scenario's op te schalen in een GRIP-structuur. Echter zal er wel sprake zijn van een crisissituatie binnen de gemeentelijke organisatie. Het ligt dan ook in de lijn der verwachting dat de gemeente, vanuit haar formele verantwoordelijkheid voor de eigen continuïteit en dienstverlening, zelf een crisisteam bijeen roept. De samenstelling van een dergelijk crisisteam is afgestemd op dit type crisis. Naast de burgemeester, de portefeuillehouder ICT, de gemeentesecretaris en de ambtenaar crisisbeheersing verdient het aanbeveling om de Chief Information Security Officer (CISO), de Chief Information Officer (CIO) of het hoofd IT en de Functionaris Gegevensbescherming (FG) te laten aansluiten. Het verschilt per scenario welke aanvullende externe expertise nodig is. Zo kan een sectoraal Computer Emergency Response Team (CERT), in het geval van gemeenten de IBD, een gemeente adviseren en ondersteunen bij de afhandeling en zal waarschijnlijk ook externe forensische expertise worden ingeschakeld. Benadrukt wordt dat de crisisorganisatie van de VRU geen digitale brandweer is en zich enkel richt op de gevolgbestrijding (bijlage A en B).

Bijstandsverlening gemeenten onderling

In het kader van onderlinge bijstandsverlening is het binnen het netwerk van gemeenten tevens mogelijk expertise en functionarissen (onderling) uit te wisselen. Andersoortige cases in het verleden hebben geleerd dat gemeenten onderling beroep doen op elkaars deskundigheid, capaciteit en ervaringen.

Inzet – onderdelen – regionale crisisorganisatie

Indien een gemeentelijke organisatie te maken krijgt met een digitale verstoring is zij zelf verantwoordelijk voor de continuïteit van haar processen, zowel in het kader van bedrijfsvoering als gemeentelijke dienstverlening. Indien gewenst is het mogelijk om onderdelen van de regionale crisisorganisatie aan te laten sluiten bij de gemeenten om hen hierbij te ondersteunen. Deze ondersteunende taak is gericht op het proces van crisismanagement⁴ en gevolgbestrijding en niet op het gebied van ICT technische of forensische ondersteuning. Om de gemeenten te kunnen ondersteunen kan er gebruik worden gemaakt van de volgende onderdelen van de regionale crisisorganisatie: leiding & coördinatie, informatiemanagement en (crisis)communicatie:

1. **Leiding & Coördinatie (crisismanagement)**. De Regionaal Operationeel Leider (ROL) kan zorgdragen voor het schakelvlak tussen het operationele en bestuurlijke aspect. De ervaring leert dat er verschillende operationele teams actief⁵ kunnen zijn. Een ROL kan hier coördinerend optreden door de operationele teams aan te sturen en aan te laten sluiten op het bestuurlijk crisisteam. Tevens kan er aanspraak worden gemaakt op een technisch voorzitter die, middels een vaste vergaderstructuur, ondersteunend kan zijn aan het crisisteam.
2. **Informatiemanagement**. Indien de crisis langdurig aanhoudt, complex is of wanneer er behoefte is aan een gestructureerde manier van informatiemanagement is het mogelijk om een informatiemanager vanuit de regionale crisisorganisatie in te zetten ten behoeve van de gemeentelijke crisisorganisatie. Dit met als doel om het proces rondom informatiemanagement⁶ voor het eigen crisisteam te stroomlijnen en zorg te dragen voor een gedeeld actueel beeld ten behoeve van de besluitvorming. Daarnaast kan er een omgevingsbeeld worden opgemaakt zodat de gemeentelijke crisisorganisatie goed op de hoogte is van de ontwikkelingen buiten de eigen organisatie.
3. **Crisiscommunicatie**. Communicatie vanuit gemeenten, zowel intern als extern, kan worden ondersteund door communicatieadviseurs uit de piketgroep van de regionale crisisorganisatie van de VRU. Met het oog op de hoge mate van complexiteit en de verwachting dat een digitale verstoring binnen de gemeente langdurig aanhoudt wordt de gemeente hierdoor ontlast en draagt dit bij aan de continuïteit.

Afbakening

- Dit voorstel richt zich specifiek en exclusief op gemeentelijke organisaties. Er wordt op dit moment niet ingegaan op ondersteuning aan andere openbare lichamen, gemeenschappelijke regelingen of (semi)-publieke organisaties. Het is aan de bestuurders om hier een andere afweging in te maken.
- Dit voorstel richt zich specifiek op digitale verstoringen, niet op andere type incidenten.
- Dit voorstel richt zich op het bieden van ondersteuning op het gebied van crisismanagement. Het gaat nadrukkelijk niet om het bieden van inhoudelijke kennis op het gebied van ICT technische en forensische ondersteuning. Hiervoor zijn de Informatiebeveiligingsdienst (IBD) en private partijen verantwoordelijk. Ofwel, de veiligheidsregio is geen digitale brandweer en richt zich op de gevolgbestrijding.
- Dit voorstel richt zich op het ondersteunen van een gemeentelijk crisisteam, gericht op de eigen bedrijfsvoering en continuïteit. Indien er effecten zijn in de fysieke leefomgeving die vragen om een gecoördineerd optreden van hulpdiensten en crisispartners, wordt opgeschaald conform de GRIP-structuur.

⁴ Gericht op de rol als *bijstandsverlener* zoals deze beschreven is in het rapport Cyberscenario's voor veiligheidsregio's (IFV en Haagse Hogeschool, 2021).

⁵ Bijvoorbeeld gericht op ICT, kritische processen en communicatie.

⁶ Eventueel zou hier LCMS voor gebruikt kunnen worden. Echter maken sommige gemeenten gebruik van andere systemen, hierover worden individueel afspraken gemaakt.

Landelijke dekking

Dit voorstel is opgesteld in samenwerking met alle veiligheidsregio's in Nederland, om zodoende een uniforme werkwijze aan te bieden. Tevens is het voorstel afgestemd met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Informatiebeveiligingsdienst (IBD).

Financiële consequenties

De inzet van onderdelen van de VRU is gebaseerd op solidariteit. Dit betekent dat een eventuele inzet kosteloos wordt verleend. Mocht er sprake zijn van een langdurige inzet in een gemeente dan wordt met de betreffende gemeente naar een passende (financiële) oplossing gezocht, in afstemming met het dagelijks bestuur.

Verdere behandeling

Niet van toepassing.